ԱՆՑՈՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻՑ)

Գրեց՝ ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ

Հոկտեմբեր, 1922·

Գալաթայի քարափի մօտ, մեզ տանող նաւը մխրճուել է լոյսերի մէջ: Վոսփորը հրմայիչ է սպանական սրբուհու նման: Ամէն ինչ շարժւում է: Մզկիթների ճեղքուած կողքից արփնալի լոյսերի ջրվէժներ են վազում, ողողում կամուրջը, հայելիանում ջրերի վըրայ, բիւրեղեայ պատմուճանով պատկում տուների կատարին, զմրուխտի կոյտեր թափում պատուհաններից ներս, փոքրիկ հրդեհներ վառում բլուրների լանջքին, կանգ առնում օդի մէջ՝ ելեքտրական կայծեր արձակում ու հովի հետ սլանում դէպի հեռաւոր եզերքները:

Հովը ոսկէ խնձորներ է կախել: Փողոցների անկիւններից, կարմիր, կապոյտ, քըրքմագոյն, դեղնական հոսումներ են իջնում, մի վայրկեան կանգ առնում, ու հողի նման, ցորենի տոպրակներից դուրս եկող փոշիների մտրակի տակ պտտում:

Նաւը աղմկալից է եւ տենդոտ: Օդի մէջ երկաթէ շղթաները ակռաներ են կռճոտում, վազելով գլորւում են վար եւ հառաչելով նորից բարձրանում:

Լեզուները խառնուել են: Նապոլիտէն բարբառը կոկորդային բացականչութիւնների միջից, թաւ ջութակի մեղեդու նման երգում է:

Ծեր հրեաներ՝ Րէմբրանդի շրջանակից պրծած անկարեւոր առարկաներ են առաջարկում եւ գիշատիչ աչքերով ճամբորդները պրպտում: Անատոլուցի թրքերը երկար փայտերի վրայ, լուսինների պէս, սիմիթներ են կախել: Զիթապտուղի բլրակների շուրջ սեւ լոյսեր են պարում: Զիերը ահագին բեռների տակ հեծում են: Տասնեակ կառքերից մտահոգ մարդիկ են իջնում: Կանայք, գլուխը կորցրած, պինդ սեղմում են իրենց ձեռքի պայուսակները եւ առաջնորդող տղամարդկանց շրթունքների շարժումներին հետեւում:

Ամբոխը, գայլի հոտ առած աչխարների նման, նաւից նաւ է անցնում: Տնային առարկաների կոյտերից աթոռների ոտքերը աղօթողի դիրքով դէպի երկինք են երկարում: Անկողինների վրայ փոքրիկ երախաներ են նստած՝ ճանճ են բռնում: Ամէն ինչ զարնւում եւ բախւում է: Մաստիկայի եւ թրիքի հոտ է գալիս: Գոռում են, աղաղակում են: Կառապանների մտրակները, ճառագայթներ են հրնձում: Զիերը կանգ են առնում եւ աղմկով միզում են:

Նաւը սուլում է:

Նաւը սուլումէ, եւ կեանքը դարձնում է մի նոր էջ:

Դրսում, յունարէն, հայերէն, թրքերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն լեզուներով թերթերը վերջին հեռագիրներն են հաղորդում: Լոնտոնը շուարած է, Բէ տ'Օրսէն մութ խաղեր է խաղում, Հռոմը ուրախ է, Վիլհելմ չորասէն հրճւում է: Սոֆիայում նորից ռումբ են նետել: Միլանի ֆաշիստները սպառնում են կապիտոլին: Դ'Անունցիոն ածականների դէզ է ժողվել Ֆիումէի ափերին: Պոլսում մի հայ կին փախել է արկածախնդիր մի դերասանի հետ: Մեծ աղմուկ: Ամէն ինչ ճարճատում է հիմից մինչեւ տանիք: Հայկական Բանկայի տնօրէնը անյայտացել է դրամների հետ: Կանայք եկեղեցիներում անէծք են կարդում, եւ քահանաները սկսել են հաւատալ:

* * *

— Հայաստան կ'երթա՛ս..ի՞նչ ըրած, լաւ կ'ըննես, աղբար, լա՛ւ կընես...

— Ճանապարհին դդոյշ եղիր, Տրապիզոն չիջնես, քեմալականները գլխիդ խաղ կը խաղան:

— Եթէ լաւ է, գրիր· եթէ չեն սպաննում, չեն բանտարկում, գրիր, մենք էլ կը գանք...

— Անշուշտ օր մը ամէնքս ալ հոն պիտի ժողվինք:

— Հայրենիքի հողը համբուրիր...մնացել ենք շուարած...

Հայ մատենագրութեան թուանշանային գրադարան